

Vilnius, 2005-05-09

Gerbiamos ponios ir ponai!

Š.m. kovo 7 d. Europos Sąjungos Taryba, ignoruodama keleto ES šalių reikalavimus atnaujinti diskusiją (t.y. perkelti į dienotvarkės B klausimų grupę), patvirtino ES direktyvą dėl „kompiuterinių išradimų“ pagal procedūrą COD/2002/0047. Direktyvos tekstas parengtas 2004-05-18, neva pasiekus politinį susitarimą Europos Sąjungos Konkurencijos Taryboje. Ši direktyva įteisintų programinės įrangos (PI) patentus. Vienintelė juose patentuojama naujovė yra programa, vykdoma standartinio bendros paskirties kompiuterio¹. Detali analizė² rodo, kad **ši direktyvos versija turi labai daug trūkumų**:

1. Direktyvos teksto pradžioje skelbiama, kad „programos, kaip tokios, yra nepatentuojamos“. Tačiau visa eilė išimčių ir išlygų tolimesniame tekste pasiekia, **kad bet kuri programa gali būti „apsaugota“ patento**, jei ji pateikiama kaip techninio aparato ar proceso, nebūtinai naujoviško, dalis³. Tą jau seniai tvirtino patentų patikėtiniai⁴, o neseniai pripažino ir Europos Komisija⁵, kuri šį faktą ilgą laiką neigė.
2. Direktyvoje taip pat leidžiamos *programų apibrėžtys*, kurios suteiktų patentų savininkams galią uždrausti ne tik programos vykdymą kompiuteryje pramoniniais tikslais, bet ir programos platinimą bei publikavimą⁶. Tokiu būdu, šios apibrėžtys **pažeidžia piliečių žodžio laisvę**.
3. Dabartinėje direktyvoje numatyti PI patentabilumo **apribojimai yra neefektyvūs**, nes direktyvoje niekur neapibrėžti terminai „techninis“, „technologijų sritis“ ir „pramoninis pritaikymas“; taigi šių terminų interpretavimas paliekamas suinteresuotų šalių nuožiūrai, kurios gali jį nepagrįstai išplėsti.
4. Ši direktyva ignoruoja visas Europos parlamento pataisas⁷, kurios turėjo **apriboti programų patentabilumą ir užtikrinti žodžio laisvę bei galimybę netrukdomai kurti suderinamas su patvirtintais standartais programas**^{8,9}.

Tapo aišku, kad pernai gegužės mėnesį buvęs „politinis susitarimas“ yra abejotinas (Vokietijos ir Olandijos ministrai, pasirodė, ignoravo savo šalių Parlamentų nuomonę), o daug ES narių (pvz. Lenkija¹⁰, Olandija¹¹, Danija¹², Ispanija¹³, Vokietija¹⁴ ir Italija¹⁵), paaiškęjus aukščiau minėtiems trūkumams, nebepritaria direktyvai. Taip pat reikia pažymėti, kad Europos Parlamento Teisinių reikalų komitetas 2005-02-02 beveik vienbalsiai pasisakė už naują direktyvos pateikimą pirmam skaitymui.

Jei šios direktyvos pagrindu būtų pakeisti patentų įstatymai, atsirastų juridinė terpė įvairiausiems nepageidautiniams reiškiniams Europos visuomenėje plisti: kaip rodo praktika, šalyse, kuriose patentų įstatymas leidžia patentuoti kompiuterių algoritmus (pvz., JAV ar Japonijoje), patentai jau naudojami:

1. terorizuoti smulkius, vidutinius ir net stambius programinės įrangos gamintojus¹⁷,
2. be konkurencijos išstumti iš rinkos kitas firmas¹⁶,
3. apriboti piliečių galimybes naudotis jų pačių turima informacija¹⁸.

Didžiulė problema yra dar tai, kad Europos Patentų Biuras (EPB), nepaisydamas šiuo metu veikiančios

P. Vileišio g. 18, LT-2055 Vilnius
Tel./faks. (8-5) 210 40 05
Adresas internete www.akl.lt
El. paštas office@akl.lt



Europos Patentų Konvencijos¹⁹, jau išdavė virš 30000 programinės įrangos patentų, daugelio kurių patentuojamos idėjos yra visiškai akivaizdžios²⁰. Milžiniški patentinių bylų kaštai teisme²¹ leidžia manyti, kad didžioji tokių patentų dalis bus naudojama ne naujoms technologijoms platinti, bet PĮ kūrėjų ir programų vartotojų reketui.

Patentų įstatymo pataisos pagal dabartinę direktyvą turėtų neigiamas pasekmes Europai ir itin blogas – Lietuvai^a. Juk:

1. Lietuviai neturi nė vieno PĮ patentu. Taigi patentų licenzijos sąlygos didesnius PĮ kaštus ir kainas – lietuviams tai tikrai ne į naudą.
2. Lietuvos informacinių technologijų (IT) įmonės gali būti patentų savininkų valia atribotos nuo dalyvavimo IT progrese. Smulkioms ir vidutinėms PĮ kuriančioms įmonėms tai gresia išstūmimu iš rinkos – Lietuva prarastų vieną iš jai palankiausių rinkos nišų.

Tinkamu direktyvos pavyzdžiu siūlome tekstą su 2003-09-24 Europos Parlamento plenariniame posėdyje priimtais papildymais^{7,23}. Jame aiškiai ir efektyviai apribotas programų patentabilumas, tuo pat metu leidžiama patentuoti tikrus, techninius išradimus, nežiūrint to, kad juose gali būti naudojama programinė įranga.

Europos Parlamento Teisinių reikalų komitetas 2005-02-02 beveik vienbalsiai pasisakė už naują direktyvos rengimą ir svarstymą pirmu skaitymu. Deja, Europos Komisija ignoravo šią Europos Parlamento valią. Dabar direktyvos projektas grįžta į Europos Parlamentą antram skaitymui. **Kviečiame Jus pasisakyti *prieš* Europos Sąjungos Tarybos 2004-05-18 priimtą „kompiuterinių išradimų“ direktyvos versiją^{2,22}, siekti, kad direktyva vienareikšmiškai draustų patentuoti programinę įrangą ir užtikrintų žodžio laisvę bei galimybę kurti suderinamas programas, grąžinant visas 2003-09-24 Europos Parlamento pataisas^{7,23}.**

Pagarbiai,

AKL autorinių teisių komitetas,

komiteto pirmininkas

Saulius Gražulis

Nuorodos į informaciją:

- ¹ <http://swpat.ffii.org/>
- ² <http://swpat.ffii.org/papers/euoparl0309/cons0401/tab/index.en.html>
- ³ <http://allserv.ugent.be/~jmaebe/swpat/cons.html>,
<http://www.elis.ugent.be/~jmaebe/swpat/cons.html>
- ⁴ <http://www.ipjur.com/2004/11/yes-another-joint-statement-of.php3>:

Paskutinėje pastraipoje randame:

“The Draft Directive deals with the question of which category of computer-implemented inventions should be patentable. **It is a feature, not a bug, of such a Directive that**, although no software ("as such", if you like) is patented, **commercially tinkering with software** in a technical environment **might be construed as a form of patent infringement.**”

- ⁵ <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l26090.htm>: šiame tekste Komisija pripažįsta, kad:

“The Council's approach is **much more favourable to software patents** and thus broadly in line with the Commission's initial proposal. This explains why the Council's common position of May 2004 **did not retain any of the substantive amendments introduced by the EP.**”

Taip pat pažymima, kad tyrimai (inicijuoti Europos Parlamento) rodo, jog PI patentai greičiausiai **neatneš jokios naudos Europos ekonomikai**:

“A study on the patentability of computer programmes, which was carried out for the European Parliament's Committee on Legal Affairs and the Internal Market, set out arguments against the proposal for a Directive (1). This study does in fact **cast doubt on the Commission's assertion that the patentability of software would be beneficial for the European economy**”.

- ⁶ <http://swpat.ffii.org/papers/eubsa-swpat0202/prog/index.en.html>
- ⁷ <http://swpat.ffii.org/papers/eubsa-swpat0202/plen0309/index.en.html>
- ⁸ <http://www.spectrum.ieee.org/careers/careerstemplate.jsp?ArticleId=i010704>
- ⁹ http://news.com.com/2100-1012_3-5124558.html
- ¹⁰ <http://register.consilium.eu.int/pdf/en/04/st16/st16120-ad02.en04.pdf>
- ¹¹ <http://wiki.ffii.org/NIVot050210En>
- ¹² <http://kwiki.ffii.org/Buksti0501En>

P. Vileišio g. 18, LT-2055 Vilnius
Tel./faks. (8-5) 210 40 05
Adresas internete www.akl.lt
El. paštas office@akl.lt



- ¹³ <http://www.europapress.es/europa2003/noticia.aspx?cod=20050208174405&tabID=1&ch=72>
- ¹⁴ <http://www.nosoftwarepatents.com/phpBB2/viewtopic.php?t=379>
- ¹⁵ <http://www.agi.it/english/news.pl?doc=200502181720-1256-RT1-CRO-0-NF82&page=0&id=agionline-eng.italyonline>
- ¹⁶ <http://wiki.ffii.org/Ichitaro0502En>
- ¹⁷ <http://news.com.com/2100-1012-5062409.html>
- ¹⁸ <http://slashdot.org/articles/02/08/27/1626241.shtml>
- ¹⁹ <http://www3.european-patent-office.org/legal/epc/e/ar52.html>
- ²⁰ <http://webshop.ffii.org/>
- ²¹ http://news.com.com/An+open-source+call+to+arms/2010-7344_3-5221365.html?tag=guts_bi_7344
- ²² <http://register.consilium.eu.int/pdf/en/04/st11/st11979.en04.pdf>,
<http://register.consilium.eu.int/pdf/lt/04/st11/st11979.lt04.pdf>.
- ²³ <http://register.consilium.eu.int/pdf/en/03/st11/st11503.en03.pdf>.

^{a)}PS: Europos Ministrų Tarybos priimta direktyva kelia mažų mažiausiai šias grėsmes:

1. Smulkus ir vidutinis IT verslas Lietuvoje gali būti sužlugdytas, nes neturi pakankamai lėšų efektyviai apsisaugoti nuo patentinių persekiojimų.
2. Nepriklausomi naujoviškos programinės įrangos kūrėjai Lietuvoje ir visoje Europoje būtų labai suvaržyti naudoti ar pardavinėti **savo pačių sukurtas programas**, nes bet koks komercinis naudojimas gali užtraukti juridinį persekiojimą – juk bet kuri programa neišvengiamai naudos daug senų, gal būt užpatentuočių, elementų.
3. Kadangi Europos Komisijos siūloma direktyva ignoruoja Europos Parlamento pataisas, užtikrinančias idėjų publikacijos laisvę programų pavidale, dviprasmiškos direktyvos formuluotės gali apsunkinti arba padaryti neįmanomu legalų pasikeitimą programavimo idėjomis.
4. Tiek Lietuvos mokslo ir mokymo įstaigos, tiek smulkios bei vidutinės įmonės, nevyriausybines organizacijos ir privatūs žmonės vis dažniau renkasi laisvas atviro kodo programas kaip alternatyvą uždarami nuosavybinei programinei įrangai (žr., pvz., <http://www.akl.lt>). Ši programinė įranga ypač svarbi Lietuvoje dėl aukštų komercinių programų kainų arba nepriimtinių licenzijavimo sąlygų. Akivaizdžių programinės įrangos idėjų patentai, prieš kuriuos atviro kodo autoriai neturi resursų kovoti, labai apsunkins šios alternatyvios programinės įrangos kūrimą ir tuo pačiu stabdys žinių visuomenės vystymąsi Lietuvoje.
5. Patentų teikiamas monopolis leis dominuojantiems PĮ pardavėjams primesti savo licenzijavimo sąlygas visiems licenzijuojamos įrangos naudotojams, tarp jų Lietuvos Respublikos valdymo organams. Įvertinant vis didėjančią programinės įrangos ir informacijos perdavimo svarbą valstybės funkcionavimui, toks monopolizavimas gali neigiamai atsiliiepti Lietuvos ir gal net Europos Sąjungos saugumui ir interesams.
6. Akivaizdūs patentai, kurių, deja, labai daug išdavė Europos Patentų Biuras, neatskleidžia jokių vertingų idėjų, o turi didelį blokuojantį efektą, kuris stabdo tolesnę inovaciją ir išradybą (žr., pvz., <http://webshop.ffii.org/>). Tuo būdu patentų įstatymas, kuris įteisina tokią patentavimo praktiką, griauja pačią patentų sistemą, kuri iki šiol sėkmingai tarnavo savo pagrindiniam tikslui – išradybos skatinimui ir naujų idėjų pritaikymo rėmimui.